

КРАТЪК ОБЗОР НА ИСТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКИТЕ УЧИЛИЩА В САЩ - ОТ ЛИЦЕНЗИРАНЕТО ДО ФИНАНСИРАНЕТО

/доклад от конференцията „Модели на качествено обучение по български език зад граница” – Виена, 25-27 април 2014г./

I. Възникване на първите български училища в САЩ в началото на 20-ти век.

*намерение за завръщане в Родината;

*стремеж за съхранение на родовата памет.

1. Ролята на българските сдружения, медии и организации в САЩ за съхранение на българщината. /Източници: Алманах на в-к „Народен глас” и „Bulgarian-Americans”, N. Altankov/

2. Ролята на Българската православна църква в САЩ, като съхранител на духовността, вярата и българската народност.

Всяко българско училище зад граница е една неприкосновена духовна територия, която пази суверенитета на българщината по света.

Стратезите на световната глобализация не можаха да предвидят това, че могат да създадат една световна икономика, но не и един глобален етнос. Могат да създадат една световна банка, но не и един световен език. Духовните крепости са най-трудно превземаеми и най-здраво бранени.

Не можа да се предвиди и това, че българинът е пословично привързан към родното и ще го крепи, поддържа и обновява до завръщането си. Не се предвиди и това, че традиционният ни стремеж към наука няма да се завдоволи само с осигуряването на най-добрия европейски или американски университет, но едновременно с това ще съхрани и българското четмо и писмо, за да имат децата ни след време свободата за завръщане в родината.

Неведнъж сме споменавали, че стремежът за завръщане е право пропорционален на отдалечеността ни от България. Както и това, че борбата с културната и езикова асимилация е много по-упорита. Това всъщност потвърждава и историята на българската имиграция в САЩ, която се повтаря до голяма степен и днес.

Не са многобройни източниците, от които можем да черпим данни за историята на българските училища в САЩ. Това са най-вече изследванията: „Българите – американци” на Николай Алтънков, Юбилейният алманах на в „Народен глас”, 1903 – 1938 г., както и изследванията на историците - Иван Гаджев и Спас Райкин.

Преди да стигнем до основаването на първото училище в Америка, следва да уточним, че в началото на 20-ти век българите не са имали особено желание да имигрират в САЩ. Една от главните причини за това, която изтъква Алтънков, е привързаността към земята, колкото и

оскъдна да е тя. Малко по-късно, с появата на политически и икономически причини към „Новата земя” потеглят предимно мъже, които работят много, живеят оскъдно, за да пестят повече и умножат земята си, когато се завърнат там, откъдето са дошли. В най-големия български град тогава, Гранит Сити, на 300 българи се е падала по една жена. Общият брой нашенци в САЩ и Канада в периода около 1925 година са били около 100,000 човека. Днес малко над тази цифра са българите само в Чикаго. Оставащите за по-дълго време се задомяват, намирайки съпруги от други етноси или нарочно доведени нашенки от България. Семействата започват да купуват къщи, повишават стандарта си, но не се отказват от намерението си за завръщане един ден. Българинът и тогава, и сега оценява, че незнанието на езика може да е пречка за това му намерение.

Така възникват първите училища. Понякога този стремеж у родителите е противоречал на вижданията и плановете на порасналото вече първо поколение български младежи. Показателно е изказването на бащата на ученолюбив младеж с фамилия Кривов, споменат от Алтъков в книгата му, който искал да продължи образованието си в САЩ: „Кой ще ти плаща за обучението? Тук ние не сме дошли да учим, а да работим и да пестим, за да си отидем в България като хора. Колкото по-скоро - толкова по-добре.”

Авторът на историческите изследвания обобщава, че противоречията между поколенията продължават години наред. Защото асимилацията не е завършена, нито пък е достатъчно ефективна, а търсенето на идентичността продължава и до наши дни.

Ето още един цитат на български младеж от книгата на Алтъков ”Българите – Американци”: „Ние обичаме родната си земя така, както синът обича майка си, а обичаме Америка така, както се обича любима и съпруга и няма нищо противоречиво в тези две чувства.”

* * *

Първото българско училище в Америка е регистрирано през 1921 г. в гр. Стилтън Сити, щата Пенсилвания, към Македоно - българската православна църква от протоиерей Давид Наков, бивш учител. Според архивите на Алтъков, 22-ма ученици започват да изучават български език, история и география по три пъти седмично, след заниманията в американското училище. След 10 години броят на учениците нараства на 120 (точно с такова темпо се развива и нашето „Първо българско лицензирано училище „Джон Атанасов” - Чикаго /16 ученици през 2001г. и 110 ученици през 2008г.). Само 18 от учениците през 1921г. са родени в България, останалите – в САЩ. Мнозина наши сънародници не са вярвали, че по онова време в Америка, българското училище може да просъществува.

Много от учениците започват да водят активна кореспонденция на български език с близките си в Македония, откъдето „добиват чудни отзиви”. Роднините им пишат: „Вие в Америка научихте български език, а ние тук в Македония сме принудени да забравим майчиния”.

Истинско активизиране на образователната и културна дейност сред българската общност в САЩ се отчита през 1930 година, когато първо поколение българоамериканци достигат училищна възраст. Най-добре организирани са училищата към Македонската организация. За запазване на българщината допринасят българските православни църкви, които тогава на територията на САЩ са 6, а 5 са евангелските мисии; 5 са издаваните български вестници; 3 са печатниците; 1 книжарница.

* * *

За българско училище в Чикаго, Николай Алтънков споменава през 1977 г. и то е наречено „Св. Св. Кирил и Методий”. Тук трябва да отбележим достойната роля на Българската православна църква в съхранение на българското самосъзнание от началото на 20-ти век до наши дни. Трябва да се спомене и конкретно БПЦ „Света София”, която съществува от 1974 г. и която винаги е осъзнавала мисията си на съхранител на духовността, вярата и българската народност зад граница.

* * *

Лицензирането на първото българско училище зад граница се извършва през 2001г. по идея на колектива на училище „Джон Атанасов”, тогава помещаващо се под наем в новия храм на БПЦ „Света София”, с огромната подкрепа на посланик Елена Поптодорова, както и бързото съдействие на Мининстерството на образованието по онова време.

Няма да е пресилено, ако се каже, че първо лицензирано българското училище „Джон Атанасов” в Чикаго винаги е било генератор на ценни идеи на обучение зад граница, които са доказали значимостта и ползата за всички училища по света. Почти по същото време, само с няколко месеца разлика, идея за лицензиране на училища извън посолствата дава и училището в Хамбург - Германия, с ръководител Ваня Велкова.

II. Развитие на българските училища в най-новата история на българската имиграция в САЩ

1. Ролята на обществено-държавното взаимодействие в развитието на българските училища зад граница:

а/ **лицензиране** на българските училища в САЩ и по света, 2001г. Първо българско лицензирано училище „Джон Атанасов”, Чикаго, САЩ;

б/ **финансиране** на българските училища в САЩ и по света 2009г.

2. Резултати от лицензирането на българските училища в САЩ и по света:

а/ постигане на равнопоставеност в обучението по родни предмети за децата, български граждани в отдалечените от посолствата населени места;

б/ гарантираното по-високо качество на обучението - предпоставка за реализиране на намерението за завръщане;

в/ обезпечаване на изпълнението на гражданските права и задължения на учениците, български граждани до 16 годишна възраст за задължително включване в

образователната система на България, по закона за общоучилищното образование при завръщане без полагане на приравнителен изпит.

г/ значително увеличаване на броя на учениците във вече съществуващите български училища в САЩ и по света;

д/ бавно, но постепенно увеличаване на броя на българските училища в САЩ и по света.

Забележете, че между лицензирането и финансирането на училищата зад граница има 8 години, в които тези училища са на самоиздръжка. Идеята за лицензиране на българските училища в САЩ, а и в други големи по площ държави с български общности е далновидна, защото концентрацията на българите в САЩ е далече извън столицата и посолството.

Няма да е нескромно, ако спомена, че идеята за обединение в Асоциация на българските училища зад граница отново започна от Чикаго - на Втората медийна среща през 2006 година. Главен инициатор за това е Райна Манджукова, която идва на срещата като представител на ДАБЧ. Там тя ни подхвърля тази идея и след кратка телефонна връзка с училището във Вашингтон, с ръководител Боян Кулов, с българското училище в Бостън, с Росен Димитров и Първото онлайн училище „По жицата”, Асоциацията е обявена като „Обединение на българските училища в САЩ” /АБУА/.

А през 2007г., след срещата ни през лятото с колегите ни от други краища на света, с Боян Кулулов решаваме да обявим разширяване на асоциацията. Така АБУЧ вече придобива световни размери, за да се бори за реализиране на конституционните и граждански права на всички подрастващи българските граждани в чужбина по отношение на съхраняването на родния език.

Диалогът ни с държавните институции премина през много етапи на развитие, за да еволюира в едно равноправно пълноценно взаимодействие, което доведе до финансовото подпомагане на българските училища зад граница и издигане на авторитета на образователните институции там. Изказваме истинската си благодарност към всички служители от отдела за училищата в чужбина към МОН, към ДАБЧ, към посланиците, като г-жа Елена Поптодорова и консулите, както и към настоящия генерален консул в Чикаго г-н Симеон Стоилов, които ще бъдат запомнени с доброто сътрудничество с българските училища в САЩ. Благодарим за помощта, съдействието и признанието.

3. Резултати от финансирането на българските училища в САЩ и по света:

а/ държавата гарантира изпълнението на конституционното задължение по член 26 на Конституцията на България всеки български гражданин да владее български език;

б/ повишава се отговорността на образователните организации и обединения зад граница, като междинно звено в изпълнение на конституционните права и задължения на българите, намиращи се там;

в/ издига се качеството на обучение с внедряване на нови образователни технологии, електронни и мултимедийни уроци, електронни учебници, започва подготовка за дистанционно обучение;

г/ стремително нараства броят на училищата в САЩ и по света, създават се училища извън посолствата и църквите. Само за 2 години след провеждане на Форума на българските училища в САЩ, българските училища на територията на страната нарастват от 24 през 2011г., на около 34, които са финансирани от МОН за 2013г.

д/ в Чикаго броят на училищата се променя, както следва: до финансирането **2008/ 09г. – 5** училища, предимно към българските църкви – „Св. София”, „Св. Иван Рилски”, „Нов Живот”, „Джон Атанасов” и БУЦ “Знание”; **2011г. - 7** училища; **2014г. – 10** училища в 14 сгради.

е/ Значително се увеличава броят на българските училища в населените места с многобройна българска общност – Чикаго, САЩ и Мадрид, Испания. А целта оправдава ли средствата?!

Ние сме склонни да оценим до голяма степен като положителен знак дори и някои негативни последици от финансовото подпомагане. Например, отделянето на част от едно училище и създаването на друго, напълно идентично такова, говори за стремеж за продължаване на примера на първите.

Това деление е и един добър показател, че лицензирането и финансирането са авангардни идеи, а БУ „Джон Атанасов” е един образцов пример за подражание, особено след като успява да запази структурата, състава и качеството си на обучението след разделенията.

В заключение може да се каже, че въпреки негативните явления, всички досега обществено-държавни действия, насочени към съхранението на българския език зад граница, са били правилни и резултатни. Статистиката доказва това. От тук нататък съвместните ни усилия следва да бъдат насочени към засилване на мотивацията за обучение по родни предмети и разширяване обхвата на учениците в училищата.

III. Бъдещи насоки в развитието на българските училища зад граница с общите усилия на обществените организации и държавни институции:

1. Признаване на българския език като равноправен сред световното езиково многообразие. Зачитане на българския език като матуриретен в Европа и кредитен предмет в САЩ.

2. Облекчаване на условията за кандидатстване в специализираните гимназии и университети в България. Гъвкавост в определяне на сроковете.

3. Разработване на подпомагачи образователни програми, за облекчаване на реадaptацията на завръщащите се българчета в задължителна училищна възраст.

4. Доусъвършенстване на държавната стратегия за стимулиране на млади специалисти и техните семейства за завръщане в България, чрез създаване на постоянни електронни трудови борси, информационни сайтове, към ДАБЧ, Държавната Агенция за инвестиране и др.

* * *

Всички ние, посветените на родното обучение зад граница, сме убедени в това, че достойнството на един народ не се измерва единствено със силата на държавната му икономика, а със съхранената му духовност. Колкото по-богата е тя, толкова по-ярко е мястото му в световната история. И нека много скоро успехът на едно училище зад граница се измерва не по високия брой ученици в него, а по това колко от тях са се завърнали в България, осъзнали, че Родината е най-доброто място за живеене. Вярваме, че е близко времето, когато нашата България, изтощена от кризи и лутане в търсене на добро място в глобалния ред, най-после ще прибере чадата си, които не са преставали да милеят и работят за нея. А до тогава, ние - българското учителско войнство, обещаваме, че ще продължаваме да възпитаваме в национална гордост днес, която ще ражда български световни лидери утре.

Боянка Маркова Кунева- Иванова,

Основател и училищен ръководител на

Българско училище „Джон Атанасов” - Чикаго,

Двуетичен учител в „L.A. Budlong School Chicago”